

Phát triển nông nghiệp công nghiệp hóa hành lang đường Hồ Chí Minh vùng Bắc Trung Bộ

Trần Văn Quang

Vụ Phát triển Khoa học và Công nghệ Địa phương
Bộ Khoa học và Công nghệ

Kể từ khi Chính phủ quyết định đầu tư xây dựng và đưa vào hoạt động tuyến đường Hồ Chí Minh (qua địa phận 28 tỉnh/thành phố với tổng chiều dài 3.183 km), cả 6 tỉnh vùng Bắc Trung Bộ (BTB) đều có tuyến đường này chạy qua, giúp kết nối thành một vùng sản xuất rộng lớn. Với những tiềm năng, lợi thế to lớn, việc phát triển nông nghiệp công nghiệp hóa (NNCNH) của khu vực này đã và đang trở thành nhu cầu tất yếu để hướng tới phát triển bền vững, do đó cần được xem xét để sớm đưa ra những giải pháp phù hợp.

Tiềm năng phát triển NNCNH hành lang đường Hồ Chí Minh vùng BTB

Vùng BTB (gồm 6 tỉnh Thanh Hóa, Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Bình, Quảng Trị, Thừa Thiên - Huế) nằm trên các trục giao thông huyết mạch của cả nước, là cầu nối các tỉnh vùng Bắc Bộ với các tỉnh phía Nam, giữa vùng Kinh tế trọng điểm Bắc Bộ với vùng Kinh tế trọng điểm miền Trung, đóng vai trò quan trọng trong chiến lược phát triển kinh tế đất nước theo trục Bắc - Nam. Chính vị trí địa lý khá đặc thù đã tạo nên lợi thế địa kinh tế, địa chính trị của vùng. Theo nhận định của các chuyên gia, vùng đất dọc hành lang đường Hồ Chí Minh được coi là tuyến huyết mạch của khu vực BTB, có đầy đủ những yếu tố cần thiết để phát triển NNCNH:

Thứ nhất, có đầy đủ các yếu tố về điều kiện tự nhiên và xã hội: hành lang đường Hồ Chí Minh vùng BTB gồm 24 huyện, thị xã, có tiềm năng rất lớn về

đất đai, chủ yếu là đất đỏ bazan, diện tích đất lâm nghiệp lớn, tập trung nhiều vườn quốc gia và khu bảo tồn thiên nhiên; có sự đa dạng sinh học rất cao, nguồn cây dược liệu phong phú... Vùng BTB chạy 2 bên đường Hồ Chí Minh có nhiều sông suối, nguồn nước sạch dồi dào, không khí trong lành, rất thuận lợi cho phát triển nông nghiệp theo hướng công nghiệp hóa và sinh thái xanh. Thời gian gần đây, việc phát triển nông nghiệp của vùng đã có những bước tiến mạnh mẽ, đóng góp tích cực cho quá trình phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Theo tổng hợp dữ liệu từ niên giám thống kê của các tỉnh tính đến hết năm 2016, diện tích lúa toàn vùng đạt 702,7 nghìn ha (chiếm 9,02% tổng diện tích trồng lúa của cả nước), sản lượng gần 4 triệu tấn (chiếm 8,94% tổng sản lượng lúa cả nước). BTB còn là vùng sản xuất ngô lớn thứ 3 của cả nước sau vùng trung du miền

núi phía Bắc và Tây Nguyên, diện tích ngô của toàn vùng chiếm 11,44% tổng diện tích ngô trên cả nước, cung cấp 562,9 nghìn tấn (chiếm 10,77% tổng sản lượng ngô cả nước). Diện tích cam, quýt của vùng khoảng 10,49 nghìn ha, chiếm 10,76% tổng diện tích cam, quýt cả nước, sản lượng 55,9 nghìn tấn. Đặc biệt, BTB có vùng nguyên liệu mía lớn nhất cả nước phục vụ các nhà máy chế biến đường; diện tích đất trồng mía liên tục tăng, sản lượng năm 2016 đạt 3.175,5 nghìn tấn; khu vực này đã có 7 nhà máy sản xuất đường với tổng công suất trên 22,2 nghìn tấn mía/ngày. Tài nguyên rừng của vùng BTB cũng chỉ đứng sau Tây Nguyên, với 3,045 triệu ha (chiếm 21,65% diện tích rừng của cả nước), trong đó có 2,236 triệu ha rừng tự nhiên và 808,9 nghìn ha rừng trồng. Tỷ lệ độ che phủ của vùng là 56,05%, cao hơn mức bình quân chung của cả nước (41,0%).

Bên cạnh trồng trọt, chăn nuôi được coi là ngành sản xuất chính của các địa phương thuộc hành lang đường Hồ Chí Minh vùng BTB. Vật nuôi chính của vùng là lợn, bò (bò thịt và bò sữa), gia cầm. Đàn lợn của vùng BTB đạt 3,066 triệu con (chiếm 10,5% tổng đàn lợn của cả nước), đàn bò khoảng 1,011 triệu con (chiếm 18,4% tổng đàn bò cả nước), đàn gia cầm khoảng 48,35 triệu con (chiếm 13,4% tổng đàn gia cầm cả nước). Cả vùng hiện có 952 trang trại chăn nuôi quy mô tập trung.

Thứ hai, hành lang đường Hồ Chí Minh vùng BTB đóng vai trò quan trọng về địa lý - chính trị và an ninh quốc phòng: đây là vùng có những đặc trưng rất riêng, tiếp giáp với các nước trong khu vực từ tất cả các hướng. Đường Hồ Chí Minh chạy dài theo trục xương sống của đất nước, kết nối các vùng núi và trung du của nước ta với nhau và với 2 nước Lào, Campuchia. Đây là vùng đất đai phì nhiêu, rộng lớn, rất thuận lợi cho phát triển nông nghiệp. Khu vực đường Hồ Chí Minh còn là xương sống quốc phòng của nước ta và các nước Lào, Campuchia; nói rộng ra là xương sống an ninh quốc phòng của cả ASEAN. Phát triển kinh tế hành lang đường Hồ Chí Minh sẽ làm cho xương sống quốc phòng này trở nên vững vàng, bởi sức mạnh “công”, “thủ” mang tính chiến lược của khu vực cần phải được tăng cường bằng thực lực kinh tế.

Thứ ba, BTB là vùng đã hội tụ đủ các nguồn lực và thu hút được nhiều doanh nghiệp lớn: trong vùng đã có nhiều doanh nghiệp lớn tiên phong đầu tư phát triển NNCNH một cách bài bản, theo chuỗi giá trị, như Tập đoàn TH đã

Chăm sóc hoa trong nhà lưới tại Trung tâm Nghiên cứu, ứng dụng nông nghiệp công nghệ cao Lam Sơn (Thanh Hóa).

đầu tư trang trại chăn nuôi bò sữa từ năm 2010 với tổng kinh phí 1,2 tỷ USD trên diện tích 37.000 ha tại huyện Nghĩa Đàn, tỉnh Nghệ An. Đây là mô hình hiện đại “từ đồng cỏ xanh đến ly sữa sạch”. Công nghệ cao được ứng dụng từ việc chọn giống, sinh sản, quy trình sản xuất thức ăn thô xanh, tự động hóa từ hệ thống lập khẩu phần ăn cho đến vắt sữa, bảo quản và chế biến sữa. Trang trại chăn nuôi bò sữa của Tập đoàn TH đã nhận kỷ lục cụm chăn nuôi bò sữa tập trung ứng dụng công nghệ cao lớn nhất châu Á. Bên cạnh đó, Tập đoàn cũng đã phát triển nhiều sản phẩm nông nghiệp hữu cơ ở quy mô hàng hóa và được chế biến sâu thành các loại nước uống thảo dược từ gác, lạc, cà rốt, cà chua, rau má... Hay như Tổng công ty Mía đường Lam Sơn đã triển khai nhiều chương trình nghiên cứu, dự án đầu tư giúp phát triển NNCNH với cây mía. Doanh nghiệp đã phát triển và nhân giống mía nuôi cấy mô có năng suất, chất lượng cao, sạch bệnh, phục vụ sản xuất theo

quy mô công nghiệp. Mô hình tưới nhỏ giọt ứng dụng công nghệ của Israel cho cây mía ở Thọ Xuân (Thanh Hóa) đã giúp năng suất cao hơn từ 25 đến 30 tấn/ha so với mô hình truyền thống. Với công nghệ tiên tiến, Công ty đã nâng cao tối đa hiệu suất thu hồi đường (8 tấn mía/tấn đường), đồng thời tạo ra sản phẩm đường organic giá trị cao, góp phần cải thiện đáng kể thu nhập cho người trồng mía. Ngoài sản phẩm mía đường, Tổng công ty đã hình thành Trung tâm Nghiên cứu, sản xuất giống, cung cấp công nghệ giám sát và chế biến sau thu hoạch cho nhiều sản phẩm mới như: dưa lưới, dưa vàng, các loại hoa, rau, củ quả... Bên cạnh thành công của Tập đoàn TH và Tổng công ty Mía đường Lam Sơn còn có các mô hình nông nghiệp công nghệ cao theo chuỗi giá trị của Vinamilk, Công ty cổ phần Chăn nuôi Bình Hà, VinGroup, FLC..., góp phần khẳng định tiềm năng phát triển NNCNH hành lang đường Hồ Chí Minh vùng BTB, tạo nên hệ thống doanh nghiệp

dầu tàu vững chắc, có sức lan toả lớn, thu hút được nhiều doanh nghiệp vệ tinh và người dân tham gia. Nhờ hệ thống doanh nghiệp này, nhiều sản phẩm được tạo ra từ tuyến hành lang đường Hồ Chí Minh vùng BTB đã trở thành sản phẩm hàng hóa có tên tuổi trên thị trường trong nước và quốc tế.

Cần sớm phát triển NNCNH hành lang đường Hồ Chí Minh vùng BTB

Với những tiềm năng, lợi thế to lớn, việc phát triển NNCNH hành lang đường Hồ Chí Minh vùng BTB đã và đang trở thành nhu cầu tất yếu để hướng tới mục tiêu phát triển bền vững, nên cần được xem xét để sớm đưa ra những giải pháp phù hợp. Mới đây Bộ Khoa học và Công nghệ đã tổ chức Hội thảo “Khoa học và công nghệ thúc đẩy phát triển nông nghiệp theo hướng công nghiệp hóa dọc hành lang đường Hồ Chí Minh vùng BTB”. Tại Hội thảo, các nhà quản lý, nhà khoa học, doanh nghiệp cùng với các địa phương trong vùng đã trao đổi, thảo luận, đánh giá hiện trạng, tiềm năng phát triển nông nghiệp theo hướng công nghiệp tại khu vực dọc theo đường Hồ Chí Minh vùng BTB, đồng thời đưa ra một số giải pháp nhằm sớm thực hiện thành công mục tiêu đề ra:

Một là, cần nghiên cứu để có chính sách đồng bộ từ Trung ương đến địa phương nhằm tạo cú hích thu hút được các nhà đầu tư cũng như tháo gỡ khó khăn cho người dân, giúp phát huy tiềm năng phát triển kinh tế nông nghiệp của trục đường, nhất là chính sách khuyến khích các nhà đầu tư sản xuất sản phẩm có lợi thế của vùng. Kể từ khi có tuyến đường Hồ Chí Minh đi qua, sự giao thương dọc theo tuyến đã trở

thành cầu nối quan trọng giữa các vùng, giúp kinh tế có bước phát triển vượt bậc. Tuy nhiên, những kết quả đạt được vẫn chưa tương xứng với tiềm năng, vẫn còn sự chênh lệch rất lớn giữa các địa phương trong tỉnh và trong vùng. Một trong những nguyên nhân không nhỏ là do chưa có chính sách phù hợp về phát triển vùng, nhất là chính sách riêng cho tuyến hành lang đường Hồ Chí Minh ở cả cấp quốc gia cũng như đối với từng địa phương.

Hai là, cần sớm lập và phê duyệt quy hoạch phát triển NNCNH hành lang đường Hồ Chí Minh vùng BTB làm cơ sở cho từng tỉnh điều chỉnh quy hoạch phát triển nông nghiệp nói riêng, kinh tế - xã hội của địa phương nói chung. Trước mắt cần rà soát, bố trí lại cơ cấu cây trồng, vật nuôi cho phù hợp với điều kiện tự nhiên của từng vùng, gắn sản xuất với thị trường tiêu thụ sản phẩm, tạo sợi dây liên kết chặt chẽ theo chuỗi nông nghiệp - chế biến - dịch vụ - thị trường trên địa bàn; xây dựng vùng chuyên canh trồng cây dược liệu, rừng kinh tế, chăn nuôi gia súc, gia cầm theo hướng sản xuất hàng hoá tập trung để ứng dụng công nghệ mới vào sản xuất, chăn nuôi đạt hiệu quả kinh tế cao.

Ba là, cần sớm triển khai xây dựng Đề án “Phát triển NNCNH xa lộ đường Hồ Chí Minh vùng BTB”, trình cấp có thẩm quyền phê duyệt triển khai thực hiện. Đặc biệt cần chú trọng các giải pháp khoa học và công nghệ, đề nghị Bộ Khoa học và Công nghệ quan tâm hỗ trợ triển khai phát triển một số sản phẩm theo chuỗi giá trị, cụ thể: hỗ trợ nghiên cứu chọn tạo giống và công nghệ sản xuất các giống cây ăn quả phù hợp (cam, bưởi, bơ, táo, ổi, chanh leo...) để phát triển

vùng trồng ở quy mô hàng hóa, đồng thời hỗ trợ doanh nghiệp đầu tư công nghệ trong bảo quản và chế biến sau thu hoạch; hỗ trợ nghiên cứu hoàn thiện công nghệ nhân giống bò, chế biến thức ăn phù hợp với điều kiện từng địa phương để nhân rộng vùng chăn nuôi công nghệ cao; phát triển một số loại dược liệu dưới tán rừng gắn với chế biến dược liệu; ưu tiên xem xét hỗ trợ doanh nghiệp triển khai dự án phát triển công nghiệp sinh khối từ các phụ phẩm của sản xuất lúa, mía, tre trúc, cây lâm nghiệp và phế thải nông nghiệp khác...

Tại sự kiện nêu trên, Bộ trưởng Bộ Khoa học và Công nghệ Chu Ngọc Anh đã khẳng định sẽ đồng hành cùng với các địa phương để xem xét các vấn đề về khoa học và công nghệ, đồng thời đề nghị Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn ưu tiên triển khai xây dựng Đề án “Phát triển NNCNH xa lộ đường Hồ Chí Minh vùng BTB”. Hy vọng sau khi Đề án được phê duyệt sẽ mở ra một hướng đi mới, hình thành nhiều mô hình ứng dụng công nghệ cao trong phát triển sản xuất nông nghiệp hàng hóa quy mô công nghiệp, giúp nâng cao năng suất lao động và hiệu quả sản xuất kinh doanh, tạo sự tăng trưởng vượt trội đối với sản xuất nông nghiệp của khu vực hành lang đường Hồ Chí Minh vùng BTB